

Gyermekkoromban még angol-búr háborút játszottunk. Az egyik fél volt a „maroknyi szabadságszerető” búr nép, a másik az angol, a „zsarnok”, aki lábbal tiporja a hősokeket.

Egy vasárnap, minekelőtte templomba mentünk volna, az osztályban gyülekeztünk. Akkor is kitört az angol-búr háború.

Általában mindenki búr akart lenni. Az erősek, a markosok, az erőszakosak azonnal kinevezték magukat búr fölkelőkké, harcosokat toboroztak zászlójuk alá, s az a néhány fiú, aki tétovázott, elmélázott, a gyöngé és csenevész, a természeti kiválasztódás és a többség rémuralma folytán, angol lett. Nekem is többnyire ez a szerep jutott. Ezt annak idején váltig szégyelltem. Nem is mertem bevallani senkinek. Csak most beszélem el, miután időközben sikerült tájékozódnom, hogy nem is olyan roppant szégyen ahhoz a néphez tartozni, mely megteremtette a szabadelvűséget, a világkereskedelmet, és olyan férfiakat ajándékozott a világnak, mint Hume, Newton és Shakespeare. Hogy a búrok mit műveltek azalatt, arról nincs tudomásom.

Aztán az iskolai viadalokban a harc eshetősége olyan volt, hogy több hősiség kellett angolnak lenni, mint búrnak. Az arány itt tudniillik teljesen megfordítódott. A „maroknyi szabadságszerető” nép basáskodott, püfölte-pofozta az angolokat, gyomrozta a zsarnokokat, akik szegények már az első pillanatban a földön heverték.

Én is így feküdtem lenni a tanterem padlóján, fölöttem egy csomó vastag kamasztesttel, mely mozgó, izgatott rétegben helyezkedett fölém.

Egyszerre nyílt az ajtó. Latintanárunk nyitott be, az osztályfőnökünk. Papok tanítottak bennünket, derék, tudós papok, akik mind testi, mind lelki jó voltunkra atyai szeretettel ügyeltek.

Latintanárom különösen szigorú volt. Megkövetelte, hogy még álmunkban is elfűjjük a rendhagyó ígéket, és jaj volt annak, aki valamit elvétett. Ezt gonosztevőnek nevezte. Nem türelmetlenségből vagy elvakultságból. Belül, a lelke mélyén valóban meg volt győződve, hogy aki nem szereti a latin nyelvet, és nem hordja szíven a rendhagyó ígék ügyét, az a társadalom szemete, gonosztevő és hazaáruló.

Amikor ő feltűnt az ajtó keretében, az ellenségek, akik az imént még oly ádáz küzdelemben gabalyodtak össze, a megegyezés minden reménye nélkül, hirtelen békét kötöttek. Ki-ki a helyére ugrott. Én tápászkodtam fel utoljára, mert legalul kerültem.

Nem szólt semmit. Gúnyosan a fejét csóválta, rosszallóan pillantott utánam, amint hajlongva padomba sompolyogtam.

Csak a mise alatt vettem észre, hogy új tavaszi ruhám, melyet ezen a napon vettem föl először, elszakadt. Kabátom alján egy elég nagy hasadás tátongott.

Tudtam, hogy mit jelent ez. Apám, ha meglátja otthon, elnadrágol. Egyelőre tenyeremet szorítottam rá, mint valami sebre, hogy gyógyuljon. De mihelyt levettem róla a tenyeremet, a súlyosan sérült beteg kelme lefittyent. A seb gyógyíthatatlannak mutatkozott.

Mise után a kápolna alatt ott állt a latintanárom.

– Miért sírsz? – kérdezte keményen.

– Eltépték – hebegtem, és mutattam.

– No lásd – bólintott –, megérdemelted, haszontalan.

Nézte a kabátom, valamin tűnődött, így szólt:

– Gyere velem.

Mentem a hosszú, sötét folyosón utána. A folyosó végén volt a cellája. Kinyitotta az ajtót egy nagy kulccsal. Szűk kis cella volt. A vasrácsos ablakon virágcserepek álltak. Fekete nedvességfoltok ütköztek ki a sárga falon. A falon csak feszület lógott meg egy Szűz Mária-kép.

– Vesd le a kabátod – parancsolta.

Fogalmam se volt, mi következik ezután. Azt hittem, hogy elkobozza a kabátomat, és mint bűnjelet átadja az igazgatónak, vagy valami borzalmas fegyelmi eljárás következik, beláthatatlan következményekkel. Némán levettem a kabátom. Ő átvette némán.

Az ablak mellé ült. Ott kihúzott egy fiókot, abban hosszan-hosszan keresgélt. Föltette a pápaszemét. Tűt vett elő, cérnát, foldozó fát. Nyálazta a cérnát. Bandzsítva trafálgatta vele a tű fokát. Végre befűzött, varrni kezdett. Varrta a kabátom.

A magányos férfiak gyakorlottságával varrt, de sokáig tartott, amíg elkészült vele.

Közben gondolkozhattam arról, hogy mi történik. Először is megdöbbenem, hogy közösséget vállal egy nebulóval, és cinkostársként leplezi azt, amit büntetnie kellene. Másrészt vasárnap tilos varrni. Ezt a napot pihenéssel, elmélkedéssel, Istennek tetsző cselekedettel kell megszentelni. Aki varr, az bűnt követ el. Azon tépelődtem, vajon nem jut-e bűne miatt a pokolba, az örök kárhozatba. Ma már tudom, hogy nem. Azóta ha szentekről, földi angyalokról hallok, mindig tűvel-cérnával képzelem el őket és foldozó fával.

1930